

De arkæologiske museers kommentar til museumsreformen vedrørende beredskab for varetagelse af det arkæologiske kapitel 8 ansvar

af Anne Cathrine Lorentzen (Museet Sønderkov), Anne Dorthe Holm (Vendsyssel Historiske Museum), Axel Johnsen (Museum Sønderjylland), Brian Wiborg (Viborg Museum), Broder Berg (Vesthimmerlands Museum), Claus Kjeld Jensen (Vardemuseerne), Esben Aarsleff (Museum Nordsjælland), Eskil Vagn Olsen (Museum Vestsjælland), Flemming Hedegaard Larsen (Vejlemuseerne), Hanne Thomsen (De Kulturhistoriske Museer Holstebro), Henrik Harnow (Museum Odense), Jacob Bjerring-Hansen (Bornholms Museum), Jesper Bækgaard (Museum Østjylland), Jesper Hansen (Museum Sydfyn), Jytte Nielsen (Museum Thy), Keld Møller Hansen (Museum Sydøstdanmark), Kristine Holm-Jensen (Museum Midtjylland), Lars Christian Nørbach (Nordjyske Museer), Lene Høst-Madsen (Museum Skanderborg), Mads K. Holst (Moesgaard museum), Mads Thernøpe (Kroppedal Museum), Marius Hansteen (Kunst og Historie), Merete Bøge Pedersen (Museum Horsens), Merete Jankowski (Museum Vest), Mette Bjerrum Jensen (Ringkøbing Fjord Museer), Mette Ladegaard Thøgersen (Østfyns Museer), Morten Thomsen Højsgaard (ROMU), Ole Nielsen (Museum Silkeborg), Peer Henrik Hansen (Langelands Museum), Per Lunde Lauridsen (Museum Salling), Peter Thor Andersen (Øhavsmuseet) og Ulla Schaltz (Museum Lolland-Falster).

Denne henvendelse kommer fra samtlige de arkæologiske museer, som har til opgave at drive landarkæologi. Henvendelsen har baggrund i en bekymring over, at rapporten "Anbefalinger til en reform af statsanerkendte museers opgaver og tilskud" om fordeling af statens tilskud til de statsanerkendte museer har udeladt det landsdækkende ansvarsområde og beredskab for arkæologien som parameter for tildeling af statstilskud. Begrundelsen er, at den bygherredrevne arkæologi kan dække beredskabet.

Intet er mere forkert. Grundet stor variation i udgravningsaktiviteten melder flere museer, at der ofte er et underskud på den lovpligtige arkæologiske virksomhed. Den bygherrefinansierede arkæologi hverken kan eller må dække museernes udgifter til den daglige sagsbehandling og påkrævede forskningsindsats. Midlerne hertil skal hentes i driften. Derfor skal varetagelsen af den meget omfattende arbejdsopgave på vegne af kulturministeren naturligvis også anerkendes i den kommende tilskudsstruktur på linje med ansvarsområder som kulturhistorie, kunsthistorie og naturhistorie.

Vi forstår ikke, hvorfor man i de fremlagte anbefalinger til museumsreformen, ikke tager hensyn til den meget omfattende arbejdsopgave, der følger med at varetage museumslovens bestemmelser om jordfaste fortidsminder på vegne af staten.

Vi foreslår at staten særligt afsætter midler til et fast tilskud de arkæologiske museer til den store opgave, det er at opretholde det arkæologiske beredskab på landets 27 juridiske udgravningsenheder. Beløbet til museerne skal stå i forhold til de krav, der stilles fra Slots- og Kulturstyrelsen til det arkæologiske beredskab.

Baggrund

Der er i alt 27 juridiske udgravningsenheder på landarkæologien i Danmark. Da flere museer har valgt at samarbejde om opgaven varetages den samlede arkæologi af 32 statsanerkendte, kulturhistoriske museer. De dækker tilsammen hele landet som et samlet arkæologisk beredskab. Museerne udfører samme opgave, men der er meget store forskelligheder i geografi, demografi, antal af sager og byggeaktivitet. Gennem den såkaldte kapitel 8 arkæologi sagsbehandler museerne byggesager, og de sikrer, at landets bygherrer i forbindelse med anlægsarbejder ikke volder skade på umistelig kulturarv. Hertil varetager fem museer det marinarkæologiske ansvar. Alle arkæologiske museer bistår med registrering og vurdering af, hvilke fund, der skal sendes videre til danefæbehandling på Nationalmuseet.

I de seneste 15 år har den arkæologiske opgave i høj grad været med til at forme det danske museumslandskab. I takt med de stigende krav, ikke mindst til den bygherrefinansierede arkæologi, har museerne gjort sig i stand til effektivt og professionelt at løfte opgaverne. Inden for det arkæologiske felt har nogle museer valgt fusion som løsning, andre har slået sig sammen i juridiske samarbejder.

Opgavens omfang

Der stilles en række særskilte krav til museernes opgaveløsning på det arkæologiske område. Museumslovens arkæologiske bestemmelser er flere og mere komplekse end for andre faggrene. Komplexiteten fremgår af paragrafferne i Museumslovens kap. 8 og Museumsbekendtgørelsen. De arkæologiske sagsbehandlere forvalter efter i alt 13 paragraffer.

Omfanget af administrationen i forbindelse med Museumslovens Kap. 8. medfører et betydeligt pres på de arkæologiske museers ressourcer. De 27 arkæologiske enheder skal, efter indledende screening af alle anmeldte jordarbejder, årligt budgettere - og skrive en indstilling til styrelsen af omkring 1200 bygherrefinansierede undersøgelser, og der er de seneste år gennemført mellem 300 og 600 mindre forundersøgelser for museernes egen regning som led i museernes kap. 8-arbejde. Alle udgravningsbudgetter samt begrundelser for deres udførelse og alle regnskaber godkendes af Slots- og Kulturstyrelsen, som i øvrigt også kvalitetsvurderer museernes arkæologiske arbejde, der udføres på vegne af kulturministeren. Der er således tale om et meget omfattende arbejde på vegne af staten, som museerne ifølge de foreslåede tilskudsmodeller ikke kompenseres for.

Slots- og Kulturstyrelsen stiller krav til et grundberedskab for at kunne varetage et arkæologisk ansvarsområde. Museet skal have fastansat personale, der besidder de arkæologiske kvalifikationer i forhold til metode og hovedperioder som er: ældre stenalder, yngre stenalder, bronzealder, ældre jernalder, yngre jernalder, vikingetid, middelalder, renaissance og nyere tid. Derudover leveres en nøje afsat mængde forskning på 18 BFI-point over en 5 års periode. Dette krav stilles ikke til andre museers vidensproduktion. Viden om de arkæologiske udgravninger skal formidles, og endelig skal det indsamlede arkæologiske materiale opbevares på museernes magasiner.

Selv om den bygherrebetalte arkæologi skal være adskilt fra museets øvrige økonomi via en særlig regnskabsnote, så er det juridisk set museet, der er ansvarlig for de medarbejdere, investeringer og øvrige forpligtelser, der følger med at have et arkæologisk ansvar. Museerne har også pligt til at foretage revision af regnskaber for bygherrebetalte arkæologiske forundersøgelser og undersøgelser.

Det ansvar skal naturligvis anerkendes i den kommende tilskudsstruktur.

Det er vigtigt at bemærke, at overheadet ved den bygherrebetalte arkæologi på 25 procent af lønudgifterne ikke har været reguleret siden 2001, og at det ikke, hvilket Rigsrevisionen også har gjort opmærksom på, baserer sig på omkostningsberegninger.

Danefæ er ifølge Museumslovens §30, Nationalmuseets ansvar og indgår i Nationalmuseets samling. De lokale arkæologiske museer bistår imidlertid med den indledende sagsbehandling og tager imod fund af danefæ, hvilket sikrer god kontakt til finder og grundlæggende registrering af kontekst. Men den indledende danefæbehandling medfører også et omfattende ressourceforbrug hos de lokale arkæologiske museer.

Lokalt beredskab er vigtigt

Det arkæologiske ansvar er lokalt og fordelt over hele landet. Der er mange gode grunde til, at det fungerer godt. De lokale statsanerkendte museer har det største kendskab til de lokale arkæologiske forekomster, deres sårbarhed, værdi og potentiale. Museernes medarbejdere kender deres lokalområde og ikke mindst de lokale kommuner og bygherrer, som de arbejder tæt sammen med i varetagelsen af fortidsmindernes interesser. I mange år har ikke mindst Slots- og Kulturstyrelsen gjort en stor indsats for, at museerne og kommunerne arbejder sammen om kapitel 8 arbejdet, og der er over tid bygget et tillidsforhold op mellem museer, kommuner og bygherrer. Den arkæologiske opgave sikrer udvikling i både samlingsarbejdet og vidensproduktionen.

Museernes faste arkæologiske beredskab består dertil af erfarne, stabile medarbejdere, der kender deres lokalområde og er erfarne sagsbehandlere. Det er en fordel for bygherren, at der findes et lokalt arkæologisk beredskab, der rykker ud, da det sikrer lokalkendskab, en meget kort sagsbehandlingstid og ikke lavere kørselsomkostninger. I forbindelse med varetagelsen af danefæarbejdet er det afgørende, at det er de lokale museer, der servicere de lokale amatørarkæologer.

Et forslag til en model til honorering af arkæologien

Vi foreslår at staten særligt afsætter midler til et fast tilskud de arkæologiske museer til den store opgave, det er at opretholde det arkæologiske beredskab på landets 27 juridiske udgravningsenheder. Beløbet til museerne skal stå i forhold til de krav, der stilles fra Slots- og Kulturstyrelsen til det arkæologiske beredskab.